

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version: Putkuri, T. 2025. Kouluterveydenhoitaja mielenterveystuen tarjoajana. Terveystieteitä 2, 36-37.

Kouluterveydenhoitaja mielenterveystuen tarjoajana

Lasten ja nuorten mielenterveyskysymykset ovat keskeinen osa jokaisen kouluterveydenhoitajan työtä. Tilastojen mukaan peruskouluissa terveydenhoitajien asiakastyöajasta keskimäärin viidesosa ja toisella asteella neljäsosa kuluu jo olemassa olevien mielenterveysongelmien parissa. Tämän lisäksi mielenterveyttä edistävän terveysneuvonnan tarjoaminen on yksi terveydenhoitajien lakisäteisistä tehtävistä. Mielenterveyden edistämistä ja mielenterveysongelmien ilmaantumisen ennaltaehkäisyä tulisi toteuttaa jo ennen ongelmien ilmaantumista – ihannetapauksessa jokaisen lapsen ja nuoren kohdalla.

Väitöskirjani ensimmäisessä osatutkimuksessa selvitettiin kouluterveydenhuollon sidosryhmiä edustavien henkilöiden näkemyksiä kouluympäristössä tarjottavasta mielenterveystuesta tulevaisuudessa. Haastateltavina oli muun muassa terveydenhoitajien esihenkilöitä, oppilashuoltopalveluiden ja kouluikäisten mielenterveyden asiantuntijoita sekä kansalaisjärjestöjen edustajia. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että kouluympäristössä tarjottavasta mielenterveystuesta ei ole yhteistä tulevaisuudenvisiota ja kouluterveydenhoitajan rooli tuen tarjoajana on epäselvä.

Haastateltavien näkemysten pohjalta muodostettiin neljä vaihtoehtoista tulevaisuudenvisiota mielenterveystuen tarjoamisesta kouluympäristössä. Ne poikkesivat toisistaan erityisesti sen suhteen, tulisiko tuen tarjoamisessa keskittyä kaikkien oppilaiden mielen hyvinvoinnin edistämiseen vai jo oireilevien oppilaiden mielenterveysongelmien hoitoon. Tutkimuksessa

tunnistettiin myös monia muutostarpeita kouluympäristössä tarjottavaan mielenterveystukeen liittyen. Yksilötasolla yhtenä keskeisenä muutostarpeena esiin nostettiin osaamisen vahvistaminen. Myös organisaatiotason ja kansallisen tason muutoksia tarvitaan: esimerkiksi työskentelyn kehittämistä systemaattisemmaksi, monialaisen yhteistyön sujuvoittamista sekä henkilöstöresurssien lisäämistä.

Toisessa osatutkimuksessa haastateltiin neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa työskenteleviä terveydenhoitajia. Heitä haastatteleamalla selvitettiin, millaista haastattelemalla selvitettiin, millaista mielenterveysosaamista työssä tarvitaan terveydenhoitajien näkökulmasta katsottuna. Osaamista tarvitaan mielenterveyden edistämiseen ja mielenterveysongelmien ennaltaehkäisyyn, mutta myös mielenterveysoireiden ja -häiriöiden hoitamiseen. Terveystieteiden vahvuuksiksi osoittautuivat erityisesti kokonaisvaltaisen lähestymistapa ja hyvät vuorovaikutustaidot. Myös lasten ja nuorten motivoin-

ti ja ohjaus muiden auttavien tahojen pariin sekä yhteistyö näiden tahojen kanssa koettiin sujuvana. Haastatellut terveydenhoitajat kaipaavat lisää osaamista keinoista, joilla ennaltaehkäistä mielenterveysongelmia ja arvioida oireita. Lisää tietoa toivottiin erityisesti mielenterveysongelmien syistä ja hoitomenetelmistä.

Verkkokurssikokonaisuus kouluterveydenhoitajille

Kahden ensimmäisen osatutkimuksen pohjalta kehitettiin kouluterveydenhoitajille suunnattu, kolmen verkkokurssin laajuinen Mielenterveyden edistäminen kouluterveydenhuollossa -verkkokurssikokonaisuus. Noin tunnin mittaiset verkkokurssit on julkaistu ja saatavilla Kustannus Oy Duodecimin täydennyskoulutuspalvelu Oppiportissa. Aiemmissa vaiheissa tunnistetut osaamistarpeet huomioitiin verkkokursseilla. Väitöstutkimuksen loppuvaiheessa selvitettiin verkkokurssien kiinnostavuutta ja soveltuvuutta käyttöön

Suvi Anttonen/Turun yliopisto

Tiina Putkuri väitöstilaisuudessaan 5.12.2024.

”Lasten, nuorten ja perheiden tuen tarve mielenterveyskysymyksissä näkyi minulle konkreettisesti työskennellessäni ensin kuuden vuoden ajan kouluterveydenhoitajana ja sen jälkeen toiset kuusi vuotta sairaanhoitajana muun muassa nuorisopsykiatrisessa erikoissairaanhoitossa. Kouluterveydenhoitajan rooli ja tehtävät mielenterveystuen tarjoajana kaipaavat mielestäni selkeyttämistä. Halusin selvittää, millaista mielenterveysosaamista kouluterveydenhoitajan työssä tarvitaan, millainen kouluterveydenhoitajan rooli mielenterveyskysymyksissä voisi olla ja mitä muutoksia mielenterveystuen nykyistä vahvempi tarjoaminen edellyttäisi.”

sekä vaikutuksia tietoon ja minäpystyvyyden tunteeseen. Osallistujina oli valmistumassa olevia terveydenhoitajaopiskelijoita ja jo työelämässä olevia kouluterveydenhoitajia. Lisäksi tutkimuksessa käytettiin aineistona verkkokurssialustalta kerättyä anonyymiä palautetta.

Verkkokurssien kiinnostavuutta mitattiin kurssien avauskerroilla. Niitä avattiin ensimmäisen kahden vuoden aikana yhteensä yli 13 000 kertaa. Terveystieteiden lisäksi kurssit ovat kiinnostaneet myös lääkäreitä, sairaanhoitajia ja monia muita terveysalan ammattilaisia ja opiskelijoita. Verkkokurssien arvioitiin soveltuvan käyttöön hyvin. Verkkokurssin suorittaneet antoivat jokaiselle kurssille arvosanaksi vähintään neljä (asteikolla yhdestä viiteen). Haastatteluihin osallistuneet antoivat positiivista palautetta erityisesti kurssien selkeydestä, visuaalisesta ilmeestä ja sisällön käytännölläisyydestä.

Terveystieteidenhoitajaopiskelijoiden ja kouluterveydenhoitajien tietoa ja minäpystyvyyttä selvitettiin ennen verkkokurssien suorittamista ja suorittamisen jälkeen. Tietotasossa ei havaittu muutoksia – osallistujien tietotestien pisteet olivat hyvin korkeat jo ennen verkkokurssin suorittamista. Käytetty tietotesti saattoi olla osallistujille liian helppo, sillä sitä ei ollut kehitetty erityisesti kouluterveydenhoitajien tietoa mittaamaan. Tulevaisuudessa tulisikin ke-

hittää juuri kouluterveydenhoitajien tarvitsemää tietoa mittaava testi.

Lasten ja nuorten mielenterveyskysymykset ovat keskeinen osa jokaisen kouluterveydenhoitajan työtä.

Osallistujien pisteet minäpystyvyyttä selvittävässä kyselyssä paranivat kurssin suorittamisen myötä. Minäpystyvyydellä tarkoitetaan yksilön uskomusta kykyynsä suoriutua jostakin tietystä tehtävästä. Sen on todettu olevan vahvasti yhteydessä käyttäytymiseen, eli hyvä minäpystyvyyden kokemus useimmiten tarkoittaa sitä, että henkilö myös todellisuudessa tekee kyseisen tehtävän. Osallistujien minäpystyvyyksien keskiarvopisteet olivat asteikolla yhdestä kymmeneen ennen verkkokurssia 4,8 ja kurssien suorittamisen jälkeen 6,8. Ero on tilastollisesti merkitsevä, mutta pisteiden nousua voi selittää myös muut tekijät kuin kurssien suorittaminen. Tulos tulisi jatkossa varmistaa luotettavampaa tutkimusasetelmaa käyttäen.

Terveystieteidenhoitajaopiskelijoiden ja jo työelämässä olevien kouluterveydenhoitajien välillä ei havaittu juurikaan eroa mielenterveystyöhön liittyvässä minäpysty-

vyydessä. Sen sijaan minäpystyvyyksiä oli parempaa niiden osallistujien kohdalla, joilla oli aiempaa kokemusta työskentelystä mielenterveysympäristöissä ja aiemmin suoritettu mielenterveyteen liittyvä lisäkoulutus. Mielenterveyskysymysten ollessa nykyisellään olennainen osa kouluterveydenhoitajien työtä, tuleekin pohtia keinoja vahvistaa minäpystyvyyden kokemusta esimerkiksi täydennyskoulutuksen ja sopivien työharjoitteluympäristöjen avulla.

Ajatuksia tulevaisuuteen

Tulevaisuutta varten tarvittaisiin selkeä näkemys ja linjaus kouluympäristössä tarjottavasta mielenterveystuesta ja kouluterveydenhoitajan roolista siinä. Osaamisen vahvistamisen lisäksi myös muihin muutostarpeisiin, kuten työtehtävien ja työnjaon selkeään kuvaamiseen, monialaisen yhteistyön sujuvoittamiseen ja resurssien varmistamiseen, tulee vastata.

Terveystieteiden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn asiantuntijoina kouluterveydenhoitajien työtä tulisi suunnata erityisesti näille alueille. Terveystieteidenhoitajilla on valmiuksia ja halukkuutta myös mielenterveysongelmien hoitamiseen, mutta se ei saa vaarantaa mielenterveyden edistämistä ja ongelmien ennaltaehkäisyä. Erityisen soveltuvina työtehtävinä kouluterveydenhoitajille voidaan nähdä mielenterveyttä tukevien elämäntapojen edistäminen, psykoedukation (eli terapeuttisen neuvonnan) tarjoaminen ja vanhempien osallistaminen lapsensa mielenterveyden tukemiseen. Näistä kaikki soveltuvat mielenterveyden edistämiseen ja mielenterveysongelmien ennaltaehkäisyyn, mutta erinomaisesti myös jo ilmaantuneiden oireiden ja häiriöiden hoitoon. ■

► Kirjoittaja väitteli joulukuussa 2024 terveystieteiden tohtoriksi Turun yliopiston hoitotieteen laitokselta. Väitöskirjan yhteenveto-osio *School nurse as a provider of mental health support – Reflections on current practices and visions for the future on luetavissa sähköisessä muodossa Turun yliopiston julkaisuarkistossa. Osatutkimusten tuloksia on julkaistu myös kansainvälisissä tieteellisissä lehdissä.*

